

BIZNES QARORLARINI OPTIMALLASHTIRISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR VA XULQ-ATVOR IQTISODIYOTI YONDASHUVI

Qo'chqarov Hojiakbar Dilshodbek o'g'li

Perfect University "Iqtisodiyot va Turizm" kafedrası o'qituvchisi

khojiakbarkuchkarovd@gmail.com

+998941631631

Annotatsiya. Ushbu maqolada biznes qarorlarini optimallashtirishda raqamli texnologiyalar va xulq-atvor iqtisodiyotining roli tahlil qilinadi. Shu bilan birga, xulq-atvor iqtisodiyotining asosiy tamoyillari – kognitiv tarafkashliklar, yo'qotishdan qo'rquv va status-kvo effekti – biznes qarorlariga qanday ta'sir qilishini o'rganish muhimdir. Maqolada biznes boshqaruvida sun'iy intellekt va xulq-atvor iqtisodiyoti integratsiyasining samaradorligi tahlil qilinadi hamda aniq tavsiyalar beriladi.

Kalit so'zlar: biznes qarorlari, raqamli texnologiyalar, xulq-atvor iqtisodiyoti, sun'iy intellekt, kognitiv tarafkashliklar, yo'qotishdan qo'rquv, katta ma'lumotlar tahlili, strategik boshqaruv.

Kirish.

Zamonaviy biznes muhitida raqamli texnologiyalar va xulq-atvor iqtisodiyotining kesishishi qaror qabul qilish jarayonlarini qayta shakllantirmoqda, bu esa operatsion samaradorlik va raqobatdosh ustunliklarni oshirishga olib keladi. Raqamli vositalarning paydo bo'lishi tashkilotlarga ma'lumotlar tahlilidan foydalanish imkonini berdi, bu esa ishlash ko'rsatkichlari va iste'molchilarning xatti-harakatlarini aniq kuzatish imkonini beradi. Misol uchun, monitoringga asoslangan ishga tushirish (MBCx) energiya samaradorligini optimallashtirish imkoniyatlarini ko'rsatdi, tadqiqotlar energiya chiqindilarining 20% gacha

kamayishi mumkinligini ko'rsatdi [Granderson, J, Xarris, N, Parrish, K, Shealy 2019]. Biroq, ushbu yutuqlarga qaramay, ko'plab korxonalar xavfxatarlardan qochish va tanlovning haddan tashqari yuklanishi kabi maqbul qarorlarni qabul qilishga to'sqinlik qiladigan kognitiv noto'g'ri fikrlar bilan kurashmoqda. Ushbu noto'g'ri fikrlarni tushunish o'z strategiyalarini takomillashtirish va mavjud resurslardan foydalanishni maqsad qilgan rahbarlar uchun juda muhimdir. Bundan tashqari, rivojlanayotgan chakana savdo landshafti innovatsion yondashuvlarni talab qiladi, bunda raqamli operatsiyalar paydo bo'layotgan iste'molchilar talablariga moslashishi kerak [Caro, Felipe, Kok, A Gurhan, Martinez-de-Albeniz, Viktor 2020]. Ushbu insho ushbu dinamikani o'rganib chiqadi va bu tushunchalarni integratsiyalashuvi biznes qarorlarini sezilarli darajada optimallashtirishi mumkinligini ta'kidlaydi. Biznes qarorlarini qabul qilishda raqamli texnologiyalar va xulq-atvor iqtisodiyoti o'rtasidagi kesishuvning umumiy ko'rinishi. Zamonaviy biznes landshaftida raqamli texnologiyalar va xulq-atvor iqtisodiyotining kesishishi samarali qarorlar qabul qilish uchun tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Raqamli texnologiyalar, xususan, sun'iy intellect korxonalarning ma'lumotlarni tahlil qilish, iste'molchilar tajribasini shaxsiylashtirish va narx strategiyasini optimallashtirish qobiliyatini o'zgartirdi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, sun'iy intellektdan foydalanish nafaqat bozor samaradorligini oshiradi, balki qarorlar qabul qilish jarayonlarini ham takomillashtiradi, bu esa kompaniyalarga bozor talablari va iste'molchilarning xohishlariga tezda javob berishga imkon beradi [Amantie, Chalchissa, Desta, Endalkachew 2024]. Biroq, xulq-atvor iqtisodiyotini qo'llash shuni ko'rsatadiki, insonning kognitiv tarafkashliklari ushbu qarorlarga sezilarli ta'sir ko'rsatishi mumkin. Masalan, xavfdan voz kechish va tanlovning haddan tashqari yuklanishi kabi omillar energiyani boshqarishning samarali qarorlariga xalaqit berishi mumkin, buni monitoringga asoslangan ishga tushirish amaliyotlari tasdiqlaydi, bunda kognitiv tarafkashliklar suboptimal energiya natijalariga olib keladi [Granderson, J, Xarris, N, Parrish, K, Shealy 2019]. Ikkala sohadagi

tushunchalarni sintez qilish orqali korxonalar nafaqat noto'g'ri qarashlarni yumshatibgina qolmay, balki qaror qabul qilish jarayonlarini optimallashtirish uchun raqamli innovatsiyalarning to'liq imkoniyatlaridan foydalanadigan strategiyalarni ishlab chiqishi mumkin. Biznesni optimallashtirishda raqamli texnologiyalarning roli Zamonaviy biznes landshaftida raqamli texnologiyalar integratsiyasi qaror qabul qilish jarayonlarini optimallashtirish va operatsion samaradorlikni oshirish uchun muhim omil sifatida namoyon bo'ladi. Sun'iy intellekt (AI) va ma'lumotlar tahlili kabi vositalar keng ma'lumotlar to'plamidan mazmunli tushunchalarni olishni osonlashtiradi va shu bilan tashkilotlarga ongli qarorlar qabul qilish va mijozlar o'zaro munosabatlarini shaxsiylashtirish imkonini beradi. Sun'iy intellektning ta'siriga qaratilgan sharhda ta'kidlanganidek, ushbu texnologiyalar talabni prognozlash va narxlarni optimallashtirish orqali bozor samaradorligini oshiradi, bu raqobatbardoshlik va mijozlar ehtiyojini qondirish bilan bevosita bog'liqdir [Amantie, Chalchissa, Desta, Endalkachew 2024]. Biroq, bunday texnologiyalarni muvaffaqiyatli tatbiq etish ko'pincha inson xatti-harakati bilan bog'liq to'siqlarga, jumladan, ko'zdan kechirilgan samaradorlik va suboptimal energiyani boshqarish amaliyotiga olib kelishi mumkin bo'lgan kognitiv tarafkashliklarga duch keladi. Monitoringga asoslangan ishga tushirish (MBCx) bunga misol bo'la oladi, chunki u statuskvo va xavf-xatarlardan voz kechish kabi noto'g'ri fikrlar energiya tejash tashabbuslariga qanday xalaqit berishi mumkinligini ko'rsatadi [Granderson, J, Xarris, N, Parrish, K, Shealy 2019]. Shunday qilib, ushbu xatti-harakatlar omillarini tan olish va hal qilish biznesni optimallashtirishda raqamli yutuqlardan foydalanish uchun juda muhimdir.

Kognitiv tarafkashliklarni va ularning marketing strategiyalariga ta'sirini tushunish. Kognitiv tarafkashliklar iste'molchi qarorlarini qabul qilishga sezilarli ta'sir ko'rsatadi va shu bilan biznes natijalarini optimallashtirishga qaratilgan marketing strategiyalari uchun qimmatli tushunchalarni beradi. Xatarlardan voz kechish va status-kvoga moyillik kabi noto'g'ri tushunchalarni tushunib, sotuvchilar

maqsadli auditoriya bilan yaxshi rezonanslashish uchun o'z yondashuvlarini moslashtirishlari mumkin. Misol uchun, xavfxatardan voz kechish iste'molchilarni tanish brendlarnin afzal ko'rishga olib kelishi mumkin, bu esa sotuvchilarni o'z xabarlarida ishonch va ishonchlilikdan foydalanishga undaydi. Bundan tashqari, joriy tadqiqotlarda ta'kidlanganidek, kognitiv noto'g'ri qarashlar energiyani boshqarishda samarali qarorlar qabul qilishga to'sqinlik qilishi mumkin, bu esa bunday noto'g'ri fikrlardan xabardor bo'lish korxonalarda operatsion amaliyotni yaxshilashga olib kelishi mumkinligini ko'rsatadi [Granderson, J, Xarris, N, Parrish, K, Shealy 2019]. Bunga parallel ravishda, kontent yaratishda sun'iy intellektning integratsiyasi haqiqiylik va iste'molchilarning idrokiga oid muhim savollarni tug'diradi, ular kognitiv tarafkashlik bilan teng shakllanadi [Ozcan, Ali Kagan 2024]. Shu sababli, ushbu psixologik tendentsiyalarni tan olish va ularga murojaat qilish sotuvchilarga yanada samaraliroq strategiyalarni ishlab chiqishga imkon beradi, natijada iste'molchilarning faolligini oshiradi va biznes samaradorligini oshiradi.

Xulosa.

Raqamli texnologiyalar va xulq-atvor iqtisodiyoti integratsiyasi orqali biznes qarorlarini optimallashtirish bo'yicha ushbu tadqiqotni yakunlashda, kognitiv noto'g'ri tushunchalarni tushunish va sun'iy intellektdan foydalanish muhim ahamiyatga ega ekanligi ayon bo'ladi. Ushbu elementlarning o'zaro ta'siri qarorlarni qabul qilish jarayonlarini sezilarli darajada yaxshilashi mumkin, bu xulosalar shuni ko'rsatadiki, xavf-xatardan voz kechish va ijtimoiy me'yorlar kabi kognitiv yondoshuvlar ko'pincha energiya samaradorligi tashabbuslariga to'sqinlik qiladi, ayniqsa monitoringga asoslangan ishga tushirish kabi stsenariylarda [Granderson, J, Xarris, N, Parrish, K, Shealy 2019]. Bundan tashqari, sun'iy intellektning o'zgaruvchan potentsiali uning operatsiyalarni soddalashtirish, talabni prognozlashni yaxshilash va mijozlar ehtiyojini qondirish qobiliyati bilan ta'kidlanadi, bu esa bozor ko'rsatkichlariga bevosita ta'sir qiladi [Amantie, Chalchissa, Desta, Endalkachew 2024]. Korxonalar bugungi global landshaftning

murakkabliklari bilan kurashishda davom etar ekan, xulq-atvor iqtisodiyoti tushunchalarini raqamli texnologiyalar imkoniyatlari bilan birlashtiradigan asosni qabul qilish juda muhim bo'ladi. Shunday qilib, tashkilotlar barqaror o'sish va samaradorlikni ta'minlaydigan xabardor, strategik qarorlarni qabul qilish uchun ushbu dinamikani tan olishlari kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Granderson, J, Xarris, N, Parrish, K, Shealy va boshqalar. (2019) Binolarni monitoring asosida foydalanishga topshirishda kognitiv to'siqlar. doi: [https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S2210670718304426?](https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S2210670718304426?via%3Dihubn)
2. Amantie, Chalchissa, Desta, Endalkachew (2024) Sun'iy intellektning bozor samaradorligidagi o'rni: Ilmiy sharhdan olingan dalillar. doi: <https://core.ac.uk/download/618153336.pdf>
3. Caro, Felipe, Kok, A Gurhan, Martinez-de-Albeniz, Viktor (2020) Chakana savdo operatsiyalarining kelajagi. doi: <https://pubsonline.informs.org/doi/epdf/10.1287/msom.2019.0824>
4. Davianto, Xendra (2022) Operatsion qarorlar qabul qilishda sun'iy intellektning afzalliklari. doi: <https://core.ac.uk/download/599203830.pdf>
5. Ozcan, Ali Kagan (2024) Zamonaviy kontent marketingida AI tomonidan yaratilgan kontentning idrok chegaralarini o'rganish. doi: <https://core.ac.uk/download/620850908.pdf>